

ЛІТЕРАТУРА

1. Алехина Н. В. Индивидуальный образовательный проект как средство самоопределения гимназиста: автореф. дисс. ... кайд. пед. наук: 13.00.01 / Н. В. Алехина. – Оренбург, 2000. – 19 с.
2. Вербицкий А. А. Личностный и компетентностный подходы в образовании: проблемы интеграции / А. А. Вербицкий, О. Г. Ларионова. – М.: Логос, 2010. – 336 с.
3. Григорьянц С. В. Формирование профессионального самоопределения подростков в процессе технического творчества: дис. ... кайд. пед. наук: 13.00.01 / С. В. Григорьянц. – Ставрополь, 2005. – 147 с.
4. Проектирование систем внутришкольного управления: пособие для руководителей образовательных учреждений и территориальных образовательных систем / под ред. А. М. Моисеева. – М.: Пед. общество России, 2001. – 384 с.
5. Пустовіт Г. П. Позашкільна освіта і виховання: теоретико-дидактичний аспект: монографія / Пустовіт Г. П. – Миколаїв: Вид-во МДУ ім. В. О. Сухомлинського, 2010. – 379 с.
6. Селюкова Е. А. Педагогический коллектив как субъект деятельности в условиях модернизации дидактического процесса в общеобразовательной школе: дисс. ... кайд. пед. наук: 13.00.01 / Селюкова Е. А. – Ставрополь, 2005. – 155 с.
7. Сучасний тлумачний словник української мови / за ред. В. В. Дубічинського. – Харків: Вид. дім «Школа», 2006. – 1008 с.

УДК 371.134.001.76:004 (045)

А. А. ГРИГОР'ЄВА

**УДОСКОНАЛЕННЯ ТВОРЧОЇ НЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ
ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА**

Висвітлюється проблема удосконалення творчої педагогічної діяльності вчителя в умовах інформаційного розвитку суспільства. Обґрунтовуються різні підходи щодо трактування поняття «творча особистість», визначається типологія творчої особистості. Розглядається зміст педагогічної діяльності та її структурні компоненти. Запропоновано рівні удосконалення творчої педагогічної діяльності вчителя: колективний, груповий, індивідуальний. З'ясовується значення інформаційних технологій навчання у професійній підготовці вчителя технологій.

Ключові слова: творча особистість, педагогічна діяльність, інформаційні технології.

А. А. ГРИГОРЬЕВА

**УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ТВОРЧЕСКОЙ НЕДАГОГИЧЕСКОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГИЙ В УСЛОВИЯХ
ИНФОРМАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ОБЩЕСТВА**

Рассматривается проблема усовершенствования творческой педагогической деятельности учителя в условиях информационного развития общества. Обоснованы подходы к пониманию понятия «творческая личность», определяется типология творческой личности. Рассматривается содержание педагогической деятельности, а также ее структурные компоненты. Представлено уровни усовершенствования творческой педагогической деятельности учителя: коллективный, групповой, индивидуальный, выясняется значение информационных технологий обучения в профессиональной подготовке учителя технологий.

Ключевые слова: творческая личность, педагогическая деятельность, информационные технологии.

THE IMPROVEMENT OF TEACHER'S CREATIVE PEDAGOGICAL ACTIVITY, TECHNOLOGIES IN THE CONDITIONS OF INFORMATIONAL DEVELOPMENT OF THE SOCIETY

The article covers the problem of improvement of teacher's creative pedagogical activity in the conditions of the informational development of the society. Different approaches to the definition of the term «creative personality» are substantiated; the typology of creative personality is defined. The content of the pedagogical activity and its structural components are examined. The levels of improvement of the teacher's creative pedagogical activity are proposed: namely: collective, group, individual. The meaning of the informational education technologies in the professional technological teacher's training is found out.

Keywords: *creative personality, pedagogical activity, informational technologies.*

Сучасний світ переживає гострі проблеми свого розвитку. Це стосується питань не стільки соціально-економічної, політичної сфери, скільки культурної, морально-духовної. Визначальна роль у їх впрішненні належить системі освіти, а в ній – педагогові. Процеси глобалізації та перехід до інформаційного суспільства вимагають оновлення парадигми освіти та підготовки кваліфікованих, професійно мобільних кадрів, здатних до ефективної творчої та інноваційної діяльності. Саме в цій системі створюється майбутнє, продукуються і передаються соціокультурні та особисті цінності. На сьогодні актуальним залишається впровадження нових інформаційних технологій, що є необхідною умовою інтелектуального, творчого і морального розвитку особистості педагога, підготовки людини до життя у сучасному світі. Комп'ютер стає не лише об'єктом вивчення, а й засобом навчання і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

В умовах оновлення галузі «Технологія» трудова діяльність учнів повинна бути наповнена інтелектуальним змістом, а уроки трудового навчання мають створювати умови для реалізації індивідуальних можливостей кожного учня. Як загальноосвітній предмет трудове навчання повинно ознайомити учнів із загальними відомостями про основи виробництва, сучасну техніку й технології, процеси управління, основні групи професій та професійні вимоги, залучити учнів до творчо-інтелектуальних і технологічних робіт, сформувати навички розв'язання творчих практичних завдань. У зв'язку із цим перед учителем технологій ставиться завдання не лише навчити кожного учня сукупності трудових операцій та прийомів, а й сформувати технічно освічену особистість, здатну швидко адаптуватися до стрімких змін у сучасному техногенному середовищі, вміти сприймати нове, приймати рішення, виконувати творчу роботу.

Проблема формування творчої особистості вчителя, пошук ефективних шляхів розкриття його творчого потенціалу відноситься до універсальних проблем сучасної вищої освіти та зберігає свою актуальність на сучасному етапі суспільного розвитку.

Педагогічна наука приділяла і приділяє значну увагу проблемам трудової підготовки підростаючого покоління, трудового виховання школярів, підготовки вчителя до творчої педагогічної діяльності в галузі трудового навчання. Особливості підготовки майбутніх учителів технологій розглядалися в працях В. Гетти, Р. Гуревича, Ю. Ковальова, О. Коберника, С. Кулика, В. Мадзігона, Н. Ничкало, В. Сидоренка, Г. Терещука, В. Титаренко, Д. Тхоржевського та ін. Діяльності педагога, спрямованій на розвиток творчих можливостей учнів у навчально-виховному процесі, присвятили свої дослідження В. Андреев, Р. Гуревич, І. Зязюн, Н. Мойсеюк, О. Савченко, С. Сисоева, М. Сметанський та ін.

Проблемою професійної підготовки вчителя займалися В. Бондар, А. Войченко, Н. Кузьміна, О. Мороз, Р. Хмелюк та ін. Сутність інформаційної компетенції майбутнього педагога та її визначальних складових є предметом спеціальних досліджень Н. Баловсяк, Д. Галустян, О. Дахіна, Ю. Дорошенка, В. Дуднікова, Л. Зав'ялової, І. Злотнікової, О. Іванової, Н. Насирової, А. Оробінського, О. Федорчук, Л. Фішман, А. Хуторського та ін. Проблеми побудови системи підготовки вчителів до використання інформаційних технологій розглядаються у працях М. Жалдака, Н. Молоткова, Н. Солопової, С. Ракова та інших вчених

Мета статті – розглянути зміст і структуру творчої педагогічної діяльності та з'ясувати значення інформаційних технологій у професійній підготовці вчителя технологій.

Найголовнішою проблемою при вивченні творчості є проблема носія творчого початку, особистості, котра творить. Визначенню поняття творчої особистості у філософській,

педагогічній та психологічній літературі приділяється багато уваги. Досліджують сутність цього поняття Б. Ананьєв, В. Андреев, Ю. Бабанський, С. Бондаренко, Р. Грановська, В. Кан-Калик, Я. Пономарьов, Н. Талізін, В. Цапок та ін.

Творча особистість виникає лише внаслідок наявності у неї «здібностей, мотивів, знань і вмінь, завдяки яким створюється продукт, який відрізняється новизною, оригінальністю, унікальністю» [9, с. 92].

В. Андреев формулює свій підхід до розуміння творчої особистості: «Це тип особистості, для якої характерна стійка, високого рівня спрямованість на творчість, мотиваційно-творча активність, яка виявляється в єдності з високим рівнем творчих здібностей, що дозволяють їй досягнути прогресивних, суспільно та особисто значущих результатів в одному чи декількох видах діяльності» [1, с. 122]. Вчений подає структуру творчої особистості, яка включає: мотиваційно-творчу активність і спрямованість; інтелектуально-логічні властивості; інтелектуально-евристичні здібності; світоглядні якості; моральні якості; здатність до самоуправління; комунікативні якості; естетичні якості; індивідуальні особливості [1, с. 126].

Дослідження творчості людини, на думку Я. Пономарьова, неможливе без урахування її творчих якостей, уподобань, інтересів, мотивів діяльності та світогляду. Вчений зазначає якості особистості, що характеризують її як творчу: надзвичайну напруженість уваги, високу вразливість, цілісність сприйняття, інтуїцію, фантазію, вигадку, дар передбачення, великі за обсягом знання [7, с. 81]. Отже, творча особистість відзначається передусім такими особливостями: бачення проблеми; готовність відкласти знайдене рішення та шукати нове; толерантність до невизначеності; прагнення до оригінальності; інформованість та достатньо високий рівень базових знань; працьовитість; самокритичність; низький рівень соціального конформізму.

З точки зору психоаналітичної теорії існує п'ять креативних якостей людини: творча обдарованість, емпатія, здібність усвідомлювати обмеженість власного життя, почуття гумору, мудрість. У контексті теорії особистісних рис виникла модель творчості Дж. Гілфорда: для творчості необхідний дивергентний стиль мислення (вперше описаний цим вченим), що складається з таких властивостей, як швидкість, оригінальність (здатність продукувати незвичні, віддалені асоціації), гнучкість (здатність виявити основні та нові властивості об'єкта і запропонувати нові способи їх використання) та складність (здатність продукувати різноманітні ідеї в регламентованій ситуації) [4, с. 216].

Викликає інтерес типологія творчої особистості, запропонована В. Андреевим, яка може бути поширена на педагогів [1, с. 127].

Теоретик-логік – це тип творчої особистості, для якого характерна здатність до шпорок логічних узагальнень, класифікації та систематизації інформації. Люди такого тину чітко планують свою творчу роботу, широко використовують уже відомі методи наукових досліджень. Людям цього типу властива обізнаність та ерудиція. Спираючись на вже відомі теоретичні концепції, вони розвивають її далі. Все, що вони розпочинають, доводять до логічного завершення, підтверджуючи свої аргументи посиланнями на численні першоджерела.

Теоретик-інтуїтивіст характеризується високорозвинутою здатністю до генерування нових, оригінальних ідей; люди з такими творчими здібностями – великі винахідники, творці нових наукових концепцій, шкіл та напрямів. Вони не бояться протиставити свої ідеї загальноприйнятим, наділені винятково фантазією та уявою.

Практик (експериментатор) завжди намагається свої нові оригінальні гіпотези перевірити експериментально. Люди такого тину люблять та вміють працювати з технікою, в них завжди великий інтерес і здібності до практичних справ.

Організатор наділений високим рівнем розвитку відповідних здібностей. Такі люди вирізняються високою енергією, комунікабельністю, здатністю підпорядковувати своїй волі інших і націлювати їх на вирішення великих творчих завдань. Під їх керівництвом людей створюються оригінальні наукові школи й творчі колективи.

Ініціатор характеризується ініціативністю, енергійністю особливо на початкових стадіях вирішення нових творчих завдань. Але, зазвичай, такі люди швидко заспокоюються або переключаються на вирішення інших творчих завдань.

Зміст професії педагога виявляється в його діяльності – системі взаємодії суб'єкта зі світом, що постійно змінюється і в процесі якої формується, втілюється в об'єкті психічний образ та реалізуються відносини суб'єкта. Зазначимо, що педагогічна діяльність – це особливий

внд соціальної діяльності, що передбачає передачу від старших поколінь до молодших накопичених людством культури і досвіду, створення умов для їх особистісного розвитку і підготовки до виконання певних соціальних ролей у суспільстві. До структури педагогічної діяльності належать такі компоненти: мета діяльності (формування особистості учня як гідного громадянина країни); суб'єкт (учитель, педагогічний колектив школи); об'єкт (учень); сукупність дій і операцій, за допомогою яких реалізується діяльність (способи, прийоми впливу вчителя на учнів); результат діяльності (рівень сформованості необхідних рис і якостей особистості учня) [6, с. 378].

Професійна готовність педагога до фахової діяльності визначається не тільки системою спеціальних знань, професійних дій і соціальних відносин, а й сформованістю і зрілістю професійно значущих якостей, відповідною кваліфікацією, яка виявляється у здатності до прогнозування цілей і результату педагогічного впливу, побудови індивідуальних траєкторій розвитку учнів, прийняття самостійного рішення та ін. У структуру готовності педагога до професійної діяльності входять: мотиваційний компонент як сукупність мотивів, адекватних цілям та завданням педагогічної діяльності; когнітивний компонент, що пов'язаний з пізнавальною сферою людини і становить систему знань, необхідних для продуктивної педагогічної діяльності; операційний компонент – сукупність вмінь та навичок практичного вирішення завдань у процесі педагогічної діяльності; особистісний компонент, тобто сукупність особистісних якостей, важливих для виконання професійної діяльності.

У сучасному постіндустріальному суспільстві постає проблема формування вчителя інноваційного тину, якому властиві такі якості, як: гнучка адаптація у змінних життєвих ситуаціях, самостійне набуття необхідних знань, вміння застосовувати їх на практиці, знаходження «свого місця» впродовж життя; самостійне критичне мислення, вміння бачити труднощі та шукати шляхи їх раціонального подолання; здатність генерувати нові ідеї та творчо їх втілювати; вміння правильно та оперативно працювати з інформацією та оперувати нею; здатність налагоджувати позитивні стосунки з колективом, родиною, оточуючим середовищем; висока моральність, відповідальність за себе та за долю суспільства [8, с. 107].

Розвиток творчої педагогічної діяльності вчителя може здійснюватися на різних рівнях організації, серед яких: колективний, груповий та індивідуальний. Колективний рівень передбачає участь педагога у науково-практичних конференціях, психолого-педагогічних семінарах, практикумах, проблемних творчих семінарах, педагогічних радах, консилиумах, відвідування лекцій, курсів підвищення кваліфікації та ін. Груповий рівень організації – це навчальні тренінги, методичні об'єднання вчителів, проблемні творчі групи, динамічні пошукові групи, методичні об'єднання класних керівників, керівників гуртків, школи молодого вчителя, школи педагогічної майстерності, школи передового педагогічного досвіду тощо. Індивідуальний рівень здійснюється через самоосвіту, самовиховання, школи передового педагогічного досвіду, творчі лабораторії вчителя, навчання на факультетах післядипломної освіти та ін.

Особливе значення серед освітніх технологій мають інформаційні технології і мультимедіа. Це сприяє розвитку розумових здібностей, алгоритмізації мислення, поглибленню символічного досвіду і розвитку уяви, посиленню пізнавальних інтересів, розширенню можливостей спілкування за допомогою Інтернету тощо. Проте є певні негативні наслідки: скорочення міжособистісних контактів, деперсоналізація партнерів по спілкуванню та ін.

На сьогодні існують різні визначення поняття «інформаційні технології». У Законі України «Про концепцію Національної програми інформатизації» термін «інформаційні технології» трактується як «цілеспрямована організована сукупність інформаційних процесів із використанням засобів обчислювальної техніки, що забезпечують високу швидкість обробки даних, швидкий пошук інформації, розосередження даних, доступ до джерел інформації незалежно від місця їх розташування» [2].

На думку Г. Кедрової, комп'ютерне навчально-розвивальне середовище – це своєрідна дидактична модель конкретної предметної галузі, сконструйована за допомогою комп'ютерних засобів, інтегрована в єдиний інформаційно-освітній простір і спрямована на педагогічну і психологічну підтримку оволодіння знаннями, уміннями і навичками з певного предмета, а також розвиток мотивації до навчання, провідних якостей особистості, які забезпечують її здатність до постійного самовдосконалення і саморозвитку [3].

Комп'ютерні мережі є інтегральним засобом навчання, який широко використовується в освітніх цілях, зокрема, у дистанційному навчанні. Дистанційне навчання, звичайно, «не

альтернатива заочній формі навчання, проте є ефективним технологічним інструментарієм, що допомагає у вирішенні безлічі проблем, що виникають у процесі навчання» [5, с. 50–51]. Інформаційне середовище, у якому здійснюється дистанційне навчання, повинно: забезпечувати економічну доступність такої форми навчання відповідно до інших форм; гарантувати рівноправну присутність в мережі всіх учасників навчального процесу (викладача, студента навчального закладу); забезпечувати можливість оперативного створення і редагування дидактичних матеріалів, які використовуються в онлайн-режимі; перетворювати навчальний заклад у динамічну, мобільну структуру, здатну створювати, акумулювати і використовувати різноманітні ресурси, що задовольняють як освітні потреби суспільства, так і освітні потреби кожного, хто хоче навчатися [8, с. 108].

Зауважимо, що у традиційному навчальному процесі засіб навчання – це друковані видання: підручники, навчально-методичні посібники, довідники; записи на дошці, плакати, слово викладача, а при дистанційному навчанні засобами є, крім традиційних, електронні навчальні видання, навчальні комп'ютерні системи, аудіо-відео навчальні матеріали та ін. Це забезпечує індивідуалізацію та диференціацію процесу навчання, здійснення контролю та самоконтролю, проведення практичних занять у віртуальній реальності. Основними інформаційними технологіями навчання є інтеграція очних і дистанційних форм навчання, кейс-технологія, TV-технологія, мережна технологія. Навчання за дистанційною формою навчання дозволяє швидко передавати знання, здійснювати процес навчання цілодобово, зробити навчання персоналізованим, адаптувати навчання до рівня знань та потреб тих, хто навчається, визначити темп навчання індивідуально. У рамках кейс-технології навчання здійснюється на основі реальних ситуацій за оптимального співвідношення між теорією і практикою. Ця технологія можлива за наявності електронних підручників і посібників, навчальної і довідкової літератури, технологічних карт із практикуму, контрольних тестів і завдань, критеріїв оцінювання.

Таким чином, проблема удосконалення професійної підготовки вчителів технологій є домінуючою та актуальною у системі неперервної освіти. Творчий підхід до виконання професійних обов'язків одночасно є і умовою, і показником інтенсивного оновлення педагогічної праці, а здатність до творчості – одним з найголовніших критеріїв професійної конкурентоспроможності вчителя. Розвиток творчої педагогічної діяльності вчителя технологій зумовлює професійний і особистісний саморозвиток педагога і всебічний розвиток творчих можливостей учнів. Використання нових інформаційних технологій навчання сприяє формуванню перспективної освіти в умовах глобалізації, що забезпечує зростання якості та доступності освіти для населення, підвищення рівня творчого та інтелектуально розвитку, професійної компетентності, мобільності впродовж життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев В. И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности / В. И. Андреев. – Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1988. – 228 с.
2. Закон України «Про концепцію Національної програми інформатизації» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради. – 1998. – № 27–28. – Режим доступу: <http://vpf.kiev.ua/book/konspasbook.pdf>
3. Кедрова Г. Е. Методы оптимизации компьютерной обучающей среды по лингвистике для систем дистанционного обучения в Интернете [Электронный ресурс] / Г. Е. Кедрова: Режим доступа: <http://enit.ulsu.ru/d/002/>
4. Коpecь Л. В. Психологія особистості: навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів – 2-ге вид. / Л. В. Коpecь. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 458 с.
5. Любжин А. На пути к дистанционной педагогике / А. Любжин // Высшее образование в России. – 2003. – № 2. – С. 50–53.
6. Педагогічна майстерність: підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; за заг. ред. І. А. Зязюна. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Вища школа, 2004. – 422 с.
7. Пономарев Я. А. Психология творчества и педагогика / Я. А. Пономарев. – М.: Педагогика, 1976. – 280 с.
8. Сисоєва С. О. Освіта і особистість в умовах постіндустріального світу: монографія / Світлана Олександрівна Сисоєва. – Хмельницький: ХГПА, 2008. – 324 с.
9. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: підручник / С. О. Сисоєва. – К.: Міленіум, 2006. – 344 с.